Cana asobnaha numaru 20 hr. Przesyłka opłacona ryczałtem

Nr. 34. Wilnia, Niadziela 10 Červienia 1928 h. Hod IV (XII).

BIEŁARUSKAJA KRYNICA

PALITYČNAJA, HRAMADZKAJA i LITERATURNAJA HAZETA.

Adres Redakcyi i Administracyi: WILNIA, LUDWISARSKAJA 1-19. (Wilno, Ludwisarska 1-19) Redakcyja adčyniena ad 9 hadz. ran. da 5 hadz. wieč.

„Biel. KRYNICA" kaštuje na hod — 10 zał., na paŭhoda — 5 zał., na 3 miesiacy — 3 zał., na 1 miesiac — 1 zał. HAZETA WYCHODZIĆ RAZ U TYDZIEŃ.

Cana abwiestak: na 1-šaj staroncy 30 hr., 2 i 3 — 25 hr., na 4-aj — 20 hroš. — za radok drobnaha druku 8 wadnej pałoscy

Z Kitajskich padziejaŭ.

Jak wiedajem, treci ŭžo hod lijecca kroŭ u dalokim Kitai. Zmahajucca miž saboj za swaje ŭpływy rožnyja samalubnyja kitajskija hienerały. Ale, jak kaža našaja pahaworka, dzie dwuch bjucca, tam treci karystaje. Tak stałasia i tut. Z hetaj uzajemnaj kitajskaj baraćby zadumali skarystać niekatoryja dziaržawy Eŭropy, jak Anhlija, Rasieja, a tak-ža i Zł. St. Ameryki.

Hetyja zacikaŭlenyja pastaronnija dziaržawy, žadajučy ŭmacawać swajo pałažeńnie ŭ Kitai, pačali pamahać to adnej, to druhoj kitajskaj armii.

I tak na poŭdni Kitaju armii kitajskaj nacyjanalnaj pamahajuć balšawiki, z druhoha-ž boku — armii paŭnočnaj pamahajuć Anhlijcy i inšyja.

Paŭdzionnaja armija imkniecca da taho, kab Kitaj byŭ dziaržawaj samastojnaj, jak u žyćci nacyjanalnym, tak i ekanamičnym. Hałoŭny jaje klič: preč z čužyncami. Hety swoj klič paŭdniowy Kitaj tasuje i da balšawikoŭ, nia hledziačy na toje, što časta karystaje z ich pomačy.

Paŭnočny-ž Kitaj staić za supracoŭnictwa z čužym kapitałam, ci praściej kažučy, dazwalaje čužyncam karystacca Kitajem z wialikaj škodaj dla jaho samoha.

Woś-ža ŭ praciahu troch hadoŭ Kitaj paŭnočny i paŭdzionny zmahajucca miž saboj na žyćcio i śmierć. Ščaście spryjaje im rožna. Urešcie pałažeńnie ŭ Kitai sioleta źmianiłasia pawažna. Sprawa ŭ tym, što Japonija, bačučy mahčymaść poŭnaj pieramohi paŭdzionnaha Kitaju nad paŭnočnym, spałochałasia nie na žarty za Mandžuryju, dzie jana dahetul była poŭnaj paniaj pałažeńnia. Dajšło da taho, što byccam dziela abarony hramadzian Japoncaŭ Japonija wysłała ŭ Kitaj swajo wojska pad kiraŭnictwam najzdalniejšaha swajho hienerała. Dajšło nawat da bitwy z wojskam paŭdzionnaha Kitaju, z jakoj japonskaje wojska wyjšła patrapanym.

Ameryka bačučy, što Japonija moža stacca paniaj na wodach Spakojnaha akijanu, a nia chočačy ŭtracić swajho tam pałažeńnia, zajawiła, što kali Japonija zadaloka pasuniecca ŭ kitajskija sprawy, to j jana, Ameryka, spakojna na heta hladzieć nia budzie

Pawodle astatnich wiestak paŭdzionnaja armija na čale z hien Čang-Kaj-Šekam pieramožna pasoŭwajecca na poŭnač za atstupajučaj armijaj paŭnočnaj. Hałoŭna-kamandujučy hetaj armijaj Čang-Tso-Lin pakinuŭ stalicu Kitaju Pekin i razam z swaim uradam wyjechaŭ u Mandžuryju. Wojska paŭdzionnaje zaniało Pekin.

Z hetaha bačym, što los pakul-što lepš spryjaje Kitajskim nacyjanalistam i što, być moža, niezadoŭha ŭžo prydzie toj čas, kali Kitaj budzie adzinaj abjadnanaj narodnaj dziaržawaj.

Dla nas Biełarusaŭ narodny ruch kitajski tak-ža cikawy,—jon wuča, jak kožnamu narodu darahaja jaho samastojnaść.

Pramowa pasła P. Karuzy,

skazanaja na pasiedžańni Sojmu 2. VI. siol. hodu.

Wysokaja Pałata! Traktat ab abaronie narodnych mienšaściaŭ daje i nam Biełarusam prawa karystacca swajej rodnaj mowaj, a tak-ža zachawać swaje narodnyja ŭłasnaści. Pawodle hetaha traktatu dajecca nam prawa na ŭtrymańnie škołaŭ u rodnaj mowie koštam haspadarstwa.

Jak hetyja abawiazki jość wykananyja praz urad Polski ŭ adnosinach da narodnych mienšaściaŭ, u hetym wypadku i Biełarusaŭ, świedčyć statystyka, źmieščanaja ŭ sprawazdačy Ministerstwa.

Pawodle hetaj statystyki lik škołaŭ biełaruskich pradstaŭlajecca tak: škołaŭ dziaržaŭnych z wykładowaj mowaj biełaruskaj na ŭsiej terytoryi Zachodniaj Biełarusi, a ściśla biaručy tolki ŭ wokruhach školnych Wilenskim i Paleskim, minajučy wokruh Biełastocki, u katorym zusim biełaruskich škoł niama, jość 24, škołaŭ z mowaj wykładowaj biełaruskaj utrakwistyčnych jość 51, a 107 škołaŭ z mowaj biełaruskaj, jak pradmietam. I da hetaha jašče jość 9 škołaŭ prywatnych biełaruskich. I heta ŭsio na 2 miljony nasialeńnia biełaruskaha ŭ miežach Zachodniaj Biełarusi, ŭ hranicach Polščy! Warty ŭwahi lik 107 škołaŭ z mowaj biełaruskaj, jak pradmietam (Hołas: Tam nia wučać pa biełarusku). Woś, zamiesta škoły ŭ mowie danaj narodnaści, z mowaj dziaržaŭnaj, jak pradmietam, jak wymahaje art. 9. Traktatu ab mienšaściach, majem škoły z mowaj miajscowaj jak pradmietam. Majem tak-ža niekalki škołaŭ dwujazyčnych.

Pan Ministar u Kamisyi Budžetowaj skazaŭ, što idealnaj formaj škoły na terytoryi z mišanym nasialeńniem jość škoła dwujazyčnaja. Ja dziakuju Panu Ministru za hety ideał ad imia ŭsiaho našaha hramadzianstwa! Pradstaŭcie sabie ideał škoły dla biełaruskich dziaciej, dzie ŭsie pradmiety wykładajucca pa polsku, a pabiełarusku himnastyka i .. ručnaja praca! Kali ŭ Wialejcy pawiatowaj niekalki ŭčycialoŭ chacieli wykładać niekatoryja pradmiety pabiełarusku, to hetych wučycialoŭ—adnych pieraniaśli, a druhich, zdajecca, zwolnili.

Supiarečnaść dwujazyčnaści z art. 9 Traktatu ab abaronie praŭ narodnych mienšaściaŭ pierad chwilinaj p. Celewič (Ukrainiec) šyroka abhawaryŭ, dyk dziela ahraničańnia času paŭtarać hetaha nia budu.

Što datyčyć škoł dziaržaŭnych u mowie biełaruskaj, to lik 24 nia jość zdawolwajučy. U dadatak istnawańnie ich u hetaj formie, u jakoj jany znachodziacca ciapier, maje dla našaj mowy značeńnie tolki adjemnaje. Wučać u ich wučycieli Palaki, katoryja nia wiedajuć biełaruskaj mowy. A sympatyi da našaj mowy zusim nia majuć, bo starajucca ŭ našych dziaciej uhawaryć warožaść da mowy rodnaj, kažučy, što z biełaruskaj mowaj ciažka im budzie dać sabie radu ŭ žyćci, bo mowa hetaja jość chłopskaja, prostaja i nihdzie nia pryniataja.

U takich škołach nie wykładajecca biełarusaznaŭstwa, biełaruskaja litaratura, historyja i hieohrafija. Moža Pan Ministar skaža, što heta jość niżejšyja škoły, dzie naahuł hetyja pradmiety nie wykładajucca. Sudžu adnak, što kali budzie typ škoły wyšejšy, to ŭsiaroŭna ŭwiadzieńnia hetych pradmietaŭ nia budzie, bo jak wiedama z ustawy musi być uwiedziena prahrama škołaŭ polskich, dzie hetyja pradmiety pad uwahu nie biarucca.

Dyk dzie taja mahčymaść zachawańnia swaich narodnych asabliwaściaŭ, ab jakich kaža 109 art. Polskaj Kanstytucyi!

A čamu tak mała škołaŭ biełaruskich,—moža narod ich nia choča? Woś-ža niama aniwodnaj hminy ŭ Zachodniaj Biełarusi, dzie-b nia byli złožany deklaracyi na niekalki škołaŭ biełaruskich. Jak mnie wiedama, ahułam złožana kala 400.000 deklaracyjaŭ. Ale škoły nia byli atkryty. Inspektar maje prawa spraŭdžać deklarantaŭ, wyzywajučy ich pa niekalki razoŭ da siabie, nia hledziačy na toje, što žywuć za niekalki kilametraŭ. Sialanie nie zaŭsiody mohuć sabie pazwolić na takuju padarož i ŭ rezultacie, z pryčyny ich niaprybyćcia, deklaracyi uniewažniajucca. Dziejucca inšy raz i horšyja rečy, napr. taki fakt, ab katorym chaču zapytacca Pana Ministra, ci jamu heta wiedama. Inspektar školny staŭpieckaha pawietu razsyłaje da deklarantaŭ na škoły biełaruskija blankiety nowych deklaracyj da podpisu, kažučy pry hetym, što daŭniej złožanyja na škoły biełaruskija jość nia dobryja i što treba padpisać hetyja nowyja deklaracyi. U hetych nowych blankietach jość napisana wyrazna: „Chočam škoły ŭ mowie panstwowaj". Sialanstwa našaje mała piśmiennaje, padpiswaje hetyja deklaracyi i adsyłaje ich inspektaru. Dyk jak nazwać taki fakt?

Tak pradstaŭlajecca stanowišča biełaruskaha školnictwa ŭ Zachodniaj Biełarusi. Jašče adzin fakt, jaki bje ŭ wočy. U školnym 1926 27 hodzie biełaruskich pačatkowych prywatnych škołaŭ było 21, a ŭ 1927 28 tolki 9. Pryčynaj hetaha źjawišča jość niezaćwierdžańnie wučycialoŭ, katorym abo admaŭlajucca kwalifikacyi, abo, kali heta niemahčyma, zakidajecca praciŭdziaržaŭnaść.

U halinie siaredniaha školnictwa nia jość lepš. Nia majem ani adnej biełaruskaj dziaržaŭnaj himnazii, tolki adnu z prawami dziaržaŭnymi. Abiturjenty troch himnazijaŭ prywatnych u Wilni, Radaškawičach i Klecku prabaŭlenyja mahčymaści pastupać u wyšejšyja škoły ŭ krai, bo pawodle Ministerstwa W.R. i O.P. z 29 listapada 1926 h. musiać jany maturalny a ekzaminy zdawać u mowie polskaj. Dziela hetaha musiać emihrawać zahranicu, dzie ŭsiudy zahranicaj pryznajecca ich matura.

Ab biełarusaznaŭstwie ŭ Wilenskim Uniwersytecie nia chočycca ŭspaminać, šmat ab hetym hawaryłasia i nawat deklarawałasia, ale tymčasam ničoha nia robicca.

Tak wyhladaje našaje roŭnaŭpraŭnieńnie i tak spaŭniaje ŭrad swaje abawiazki ŭ adnosinach da narodnaści biełaruskaj, bo spaŭnieńnie taho, što nam traktaty, Kanstytucyja zapeŭniwajuć—imienna jość abawiazkam Uradu. P. pasoł kniaź Radziwiłł kazaŭ šmat ab roŭnaŭpraŭnieńni, ab aświečanym demokratyzmie swaich pierakanańniaŭ, ale hety aświečany demokratyzm wyhladaje zanadta „jaśnie aświečony". Abawiazki swaje ŭ adnosinach da haspadarstwa my spaŭniajem. Chiba što pasoł Radziwiłł choča, kab my mieli hetyja samyja pierakanańni, što j jon. Hwałčańnie dumak i prakanańniaŭ praktykujecca, kažuč, u Sawietach, ale ŭ Haspadarstwie Polskim art. 104 Kanstytucyi pazwalaje na adkrytaje wykazywańnie swaich pierakanańniaŭ.

Nie, Pany, pierakanańniaŭ našych, ani idealaŭ niezaležnickich wy ŭ nas nijakaj siłaj nia wyrwicie.

Ćwierdžańnie, što stojačy na stanowišču niezaležnickim, nia spaŭniajem swaich abawiazkaŭ u adnosinach da Haspadarstwa, abo što heta jość supiarečnaje z prysiahaj pasolskaj—nia wytrymliwaje krytyki i nia možna im zakrywacca, tłumačačy sučasnuju palityku ŭradu ŭ adnosinach da nas.

Školnaja palityka P. Ministra W. R. i O.P. u adnosinach da nas idzie darohaj nie dawańnia nam taho, što nam praŭna naležycca, a imkniecca da polonizacyi našaha małodšaha pakaleńnia.

Dosyć pračytać akulnik M.W.R. i O.P. z 19 listapada 1926 h., kab pierakanacca, što polskaja palityka sapraŭdy imkniecca da polonizacyi nas i što hetaja palityka ničym nia roźnicca ad palityki Ministra Hrabskaha, chiba što bolej chitraja i abdumanaja. Meta adnak taja samaja — polonizacyja.

Na takija mety my nia možam pryznać hrošy Ministru W.R. i O.P. i hałasawać budziem praciŭ biudžetu.

HRAMADZIANIE!

Prysyłajcie padpisku na „Biełaruskuju Krynicu".

Z Sojmu.

Na pasiedžańniach Sojmu, jakija adbywalisia ad 29. V. da 2. VI., znachodzilisia na paradku dnia sprawy biudžetnyja. U sprawie biudžetu dla Ministertwa Aświety i Wyznańniaŭ Relihijnych pramaŭlaŭ pasoł Karuza, wyświatlajučy stan biełaruskaha školnictwa, pramowu katoraha źmiaščajem całkom. Paśla pramowy pasła Karuzy ministar Dabrucki wyjaśniŭ, što ūrad znachodzicca na šlachu zdawoleńnia patreb biełaruskaha žyćcia ŭ halinie školnictwa. U hetym kirunku stworacca wučycielskija kursy, tłumačacca na biełaruskuju mowu padručniki i što ŭ astatnija časy pry Wilenskaj Kuratoryi školnaha wokruhu stworana specyjalnaja kamisija, katoraja maje ŭrehulawać sprawy biełaruskaha školnictwa na ziemlach Zachodniaj Biełarusi. Ale jak nam wiedama, dyk heta tolki słowy. U časie henych pasiedžańniaŭ Biełaruski Pasolski Klub pa inicyjatywie pasła Karuzy ŭnios na razhlad Sojmu prapazycyju ŭ sprawie chutkaj pomačy paciarpieŭšym ad bury i nawalnicy u Wajawodztwach Wilenskim i Nawahradzkim z damahańniem, kab urad dapamoh budaŭlanym materjałam na adbudowu źniščanych buraj budynkaŭ, kab wyznačyŭ specyjalny kredyt na zakup źniščanaha žywoha inwentara, kab dastarčyŭ zboža na pasiewy wybitych hradam abšaraŭ, kab daŭ dapamohu hrašowuju siemjam znachodziačymsia ŭ ciažkim pałažeńni.

Z biełaruskaha žyćcia.

Z Biełarusi pad Polščaj.

Užo pačynajecca. 3.VI siol. h. u Nawahradku aryštawany pasoł Stahanowič. Treba adznačyć, što Sojm nia ŭstrymaŭ sudowaha śledzctwa pasła Stahanowiča z Bieł. Pas. Klubu „Zmahańnia“.

Kanfiskata. Pa zahadu Haradzkoha Starasty na m. Wilniu 3.VI. s. h. skanfiskawany № 1 „Zara Pracy“ za artykuł „Ich asudzili“ i № 2 z 8.VI. za art. „Spakoj i wajna“ i z sudoŭ. Redaktar hazety paciahnieny da sudowaj adkaznaści.

Asud redaktara „Sialanskaj Niwy“ hram. Hierasimčuka. 4 VI.28, Wilenski Akružny Sud zasudziŭ redaktara Hierasimčuka na 2 miesiacy wastrohu za artykuł „Pieršaje biełaruskaje sojmawaje pradstaŭnictwa“, jaki byŭ nadrukawany ŭ „Sial. Niwie“ № 92 za 1927 h. Hety numar hazety skanfiskawany.

Biełaruskija pasły Haŭrylik i Wałyniec ŭ Wilni supolna z „Polskaj Partyjaj Sacyjalistyčnaj Lewica“ 3.VI.28 rabili sprawazdaŭčaje wieča dla rabotnikaŭ miesta Wilni, z swajej Sojmawaj pracy. Cikawa, čamu henyja pasły, jakija prajšli ŭ Sojm sialanskimi hałasami, robiać sprawazdačy pierad rabotnikami m. Wilni, a nia pierad swaimi wybarščykami, jakich intaresy jany abiacali pierad wybarami baranić.

Lik daktaroŭ Biełarusaŭ pawialičwajecca. U subotu 10 červienia s. h. na Wilenskim Uniwersytecie adbyłasia ŭračystaść — promocja na doktara hr. Hrabinskaha Balesława, siabru Bieł. Stud. Sajuzu ŭ Wilni, i siabru Centr. Kamitetu Bieł. Chryść. Demokracyi.

Hr. Hrabinski pa skančeńni Ŭniwersytetu atrymaŭ tytuł doktara ŭsich lekarskich nawukaŭ.

Nowamu Doktaru naša Redakcyja na hetym miescy składaje ščyraje pažadańnie—płodnaj i karysnaj pracy ŭ swajej i ŭ ahulna biełaruskaj halinie.

Z Radawaj Biełarusi.

Ziamielnaje ŭparadkawańnie. U pačatku traŭnia siol. h., jak pawiedamlaje „Sawieckaja Biełaruś“, na ŭsiej terytoryi Radawaj Biełarusi raspačalisia raboty ziamielnaha ŭparadkawańnia. U pieršuju čarhu prawodzicca ziamielnaje ŭparadkawańnie kalektyŭnych haspadarak. Rabota henaja maje prawodzicca chutka, kab sioleta wosieniaj mahli pasiejać žyta. U druhuju čarhu majucca prawodzić takuju-ž rabotu ŭ pasiołkach, a paśla ŭžo ŭ wioskach i chutarach. Jak bačymo, dyk zwaročwajecca ŭwaha bolš na haspadarawańnie kalektyŭnaje.

U Babrujskaj akruzie znachodzicca ŭžo 6,373 dziesiaciny ziamli ŭ waładańni Žydoŭ kalanistaŭ.

Wilenskim Akružnym Sudom na 6.VI.28. u Brasławie, była wyznačana sprawa praciŭ ks. W. Šutowiča, jaki abwiniajecca za biełaruskuju dziejnaść na ziemlach Brasłaŭskaha paw. Z pryčyny niajaŭki prakurorskich świedkaŭ Sud adłožany.

Wodhuki sudu nad „Hramadoj“.

Demanstracyja z pryčyny prysudu nad „Hramadoj“. Wiestka ab prysudzie ŭ sprawie „Hramady“ zrabiła ŭ Miensku i na ŭsiej terytoryi Radawaj Biełarusi wialikaje ŭražańnie. U dzień 23.V. siol. h. na ŭradawych budyninach u znak pratestu byli wywiešany čornyja ściahi z partretami hałoŭnych zasudžanych u sprawie „Hramady“. Na budyninie Hienaralnaha Praf. Sajuzu byŭ wywiešany čyrwony ściah pakryty žałobnaj krepaj. Na placoch miesta Mienska adbylisia mitynhi. Usiudy wyniesieny pratestacyjnyja rezalucyi. Jak pišuć hazety, Rada Narodnych Kamisaraŭ Radawaj Biełarusi maje źwiarnucca da Narodnaha Kamisaryjatu Spraŭ Zahraničnych z prośbaj adpawiednych zachadaŭ u kirunku wymieny zasudžanych wiaźniaŭ „Hramady“.

Kanfidenta (syščyka) uniawińnili. Adzin z świedkaŭ u sudzie nad „Hramadoj“ Francišak Hłušyn hawaryŭ ab dziejnaści abwinawačanaha Miatły.

Hłušyn byŭ zasudžany Wilenskim Akružnym Sudom zhodna 129 art. K. K. za antydziaržaŭnuju dziejnaść na 3 hady ciažkaha wastrohu.

U čazie daprosu i wočnaj staŭki z kam. Kubarskim wyjšła jak šyła z miaška, što Hłušyn byŭ kanfidentam.

29.V. s. h. u Apelacyjnym Sudzie razhladałasia sprawa Hłušyna, zasudžanaha Akružnym Sudom na 3 hady ciažkaj turmy. Razhledziŭšy sprawu, Apelacyjny Sud pryznaŭ, što Hłušyn jak kanfident palicyi, zmušany byŭ nia raz wystupać, dziela čaho ŭ dziejnaści jaho niama ničoha prastupnaha i prysud Akružnoha Sudu — 3 hady ciažkaj turmy — skasawaŭ. Takim čynam Hłušyn znachodzicca na swabodzie i maje pole da dalejšaj dziejnaści.

Iznoŭ wiasna...

Ciša, spakoj ŭ dušy zapanawali,
Byccam prašli niawierja złoha chwili.
Iznoŭ wakoł siniejučyja dali
Maim wačam prywolle, prastor adkryli.
Iznoŭ wiasna, chacia ŭwakoła bury...
Siadžu na pryźbie, ruki adhrawaju,
Čakaju sonca, radasnaj łazury
I z lohkim sercam kryŭdy prapuskaju.
Z hary niawidny žaŭranak mnie trelić,
Ab čym, sławami nie mahu skazaci,
Dy pieśnia nowaja dušu wiasielić,
Mnie dobra tak ŭ majoj ubohaj chaci!
Choć sił žywie ledź tolki paławina,
Dy mocny ja spakojem tak žadanym,
Wiasna miž bur mnie siańnia nie
[nawina,
Nia dziwić ŭžo byćciom swaim nia-
[znanym.

Michalski.

Z Niezaležnaj Litwy.

Wodhuki polskaj noty. Z pryčyny noty polskaha ministra zahraničnych spraŭ Zaleskaha da premjera Litoŭskaha Waldemarasa, u jakoj haworycca ab Wilni. „Lietuvas Aidas“ śćwiardžaje, što Wilnia, jak stalica Litwy, znachodzicca ŭ akcie abwieščańnia Litoŭskaj niezaležnaści. Nowaja Kanstytucyja tolki paćwiardžaje istnujučy stan da hetaj pary. Fakt akupacyi Wilenščyny, jak kaža „Liet. Aidas“ nie stwaraje nowaha praŭnaha pałažeńnia. Dziela taho nota polskaja jość biezpadstaŭnaj, tymbolej, što i Rada Lihi Narodaŭ u swajoj rezalucyi (pryniataj u śniežni) pryznaje wilenskuju sprawu spornaj.

Z Polščy.

U sprawie Wilni, abjaŭlenaj stalicaj Litwy, polski Ministar Spraŭ Zahraničnych Zaleski 3.VI.28 wysłaŭ da Litoŭskaha premjera Waldemarasa notu, u jakoj miž inšym haworycca tak: „urad polski ŭważaje zrabić u kanstytucyi litoŭskaj dziaržawy papraŭku, jakaja narušaje niatykalnaść terytoryi polskaj“, a dalej u hetaj nocie haworycca, što zabawiazańnie polskaha ŭradu šanawać niatykalnaść respubliki litoŭskaj kładzie abawiazak na ŭrad litoŭski datasawacca takža da hetaha.

Uładysłaŭ Kazłoŭščyk.

Ab fizyčnym wychawańni ŭ Biełarusaŭ.

(Hladzi „Bieł. Krynicu Nr. 33)

Peŭnaja historyja ŭsich sławianskich narodaŭ pačynajecca tolki ad paławiny 9-ha stahodździa. Hety čas užo zastaje našych prabaćkoŭ Krywičoŭ na dawoli wysokaj stupieni hramadzkaha raźwićcia: jany ŭžo mieli tady swaich kniazioŭ, swaje harady; ustawadaŭčaj uładaj było ŭ ich wieča Krywičy ŭžo tady sposabam arhanizawanym ładzili ihryščy, jakim paświačali wialikuju ŭwahu, tak što nawat hetym nie padabalisia kijeŭskamu letapiscu, jaki, apisywajučy našych prabaćkoŭ, hetak ab ich kaža: „Живяху в лесе, якож всякій зверь, ядуще все нечисто, и срамословие в них предотцы и пред снохами; и брацы не бываху в них, но игрища межу селы..,“ (Ігнатоўскі, Кароткі нарыс гісторыі Беларусі).

Widać z hetaj letapisi, što pisaŭ jaje manach, jakomu pahanskija zwyčai našych prabaćkoŭ wielmi nie padabalisia.

Pišučy „ядуще все нечисто“ napeŭna mieŭ na ŭwazie chryścijanski post, jakoha, jak pahanie, Krywičy nia mieli; „и брацы небываху“ —wiedama, jak pahanie, nia brali chryścijanskich ślubaŭ, a tolki pawodle swaich pahanskich zwyčajaŭ. Najhałaŭniejšaje nam toje, što letapisiec kaža pra ihryščy, jakija tady ŭžo byli „межу селы“. Heta jość peŭnym histaryčnym faktam, što našy prabaćki Krywičy adbywali ihryščy nia tolki siamjoj, abo małymi hramadami, ale nawat wioska z wioskaj. Heta jznoŭ świedčyć, što ŭžo tady była ŭ hetym kirunku peŭnaja arhanizacyja.

Praŭdapadobna mierylisia hetkim sposabam siły pamiž žycharami susiednich wiosak. Trudna, pakul što jašče, ćwierdzić, jaki byŭ źmiest henych ihryščaŭ, ale možna bolš-mienš praŭdapadobna kazać, što byŭ jon padobny da źmiestu ihraŭ inšych narodaŭ, jak napr. Hrekaŭ; tym balej, što našyja prabaćki mieli mahčymaść spatykacca amal nia z usim tahačasnym kulturnym świetam, a Hreki naahuł mieli ŭpłyŭ na Krywičoŭ i saŭsim mahčyma, što staryja krywickija pahanskija ihryščy mieli štoniebudź z tradycyjaŭ hreckich Olimpijskich ihraŭ.

Što na Biełarusaŭ mieła ŭpłyŭ kultura siaredniaazijackich narodaŭ, pieradusim Hrekaŭ i Persaŭ, heta dakazywajuć manety henych narodaŭ, znachodziačyja na našych ziemlach. Tym balej, što „miascami Sławianie žyli ŭ Makiedonii i ŭ Hrecyi“ (И Беллярминовъ. Елементарный курсъ всеобщей исторіи), dyk mahli pieraniać niekatoryja zwyčai ad Hrekaŭ. Z apawiadańnia ab cudach św. Dzimitra Sałunskaha widać, što čaść Dryhwičoŭ žyła ŭ VII stahodździ ŭ Makiedonii. Pieršyja wiestki ab Połackich Krywičach majemo ŭ Skandynaŭskich wajennych pieśniach „Saggach“, u jakich apiawajecca niejki Połacki kniaź VIII-ha stahodździa.

Našyja prabaćki mieli mahčymaść spatykacca i wučycca karysnych rečaŭ, nia tolki ad Hrekaŭ, ale amal nie ad usiaho tahačasnaha kulturnaha świetu. Heta było dziela taho, što praz Biełaruś prachodziŭ hetak zwany wialiki handlowy wodny šlach iz „Ворагъ в Греki“ i to ważnaja jaho častka, bo wodny šlach pierarywaŭsia jak raz na Biełarusi: pamiž Dniaprom i Zachodniaj Dźwinoju, a taksama pamiž Dźwinoj i Łowaćciu byli tak zw. *wołaki*. Tut tawary treba było pieraładowywać i „wałačy“ pa sušy. Hetkim sposabam tut tawar na niejki čas zatrymliwaŭsia, a razam z im zatrymliwalisia i ludzi, wiozšyja tawar. Hetyja ludzi siabrawali z našymi prabaćkami i rabili na ich upłyŭ.

Letapisiec hetak apisaŭ toj handlowy wodny šlach:

„Бе путь из Варяг в Греки и з Грек по Днепру, и верх Днепга волок до Ловоти, и по Ловоти внити в Ильмень озеро великое Нево, і того озера внидеть устье в море Варяжское, и по тому морю ити до Рима, а от Рима прити по тому-же морю ко Царю - городу, а от Царя - города прити в Понт-море, в него-ж втечеть Днепр река“. (Ігнатоўскі. Кароткі нарыс Гісторыі Беларусі).

Jak bačym z hetaha, dyk Biełarusy mahli spatykacca z narodami skandynaŭskimi, z Hrekami, Rymlanami i naahuł z usim tahačasnym handlowym i kulturnym świetam.

Z usiaho skazanaha možna zrabić wywad, što našyja prabaćki, datyčna sw ich ihraŭ i druhich światych pahanskich abradaŭ, mieli tradycyi z upływam tradycyjaŭ hreckich Olimpijskich ihraŭ.

Dziela hetaha možam kazać, što da pryniaćcia chryścijanstwa Krywickija zwyčai i relihijnyja i siamiejnyja światkawańni i abrady byli karysny z boku fizyčnaha wychawańnia. Padčas henych abchodaŭ, światkawańniaŭ kožny moh papisywacca swajej siłaj i sprytam. Takija papisy byli nia tolki pamiž adzinkami, ale nawat „miežu siełу“, jak kaža letapisiec.

Z henymi, karysnymi z boku fizyčnaha wychawańnia, pahanskimi zwyčajami chryścijanskaje duchawienstwa doŭha jašče paśla pryniaćcia chryścijanstwa zmahałasia, musiačy adnak niekatoryja pahanskija zwyčai pahadzić z chryścijanstwam. Biaručy pad uwahu ŭsio wyšej skazanaje i toje, što tahačasnaje žyćcio prymušała našych prarodzičaŭ da palawańnia na dzikich źwiaroŭ, da ławieńnia ryby i h. p., arhanizm ich mieŭ dawoli ruchu i fizyčna byŭ dobra wyrableny.

Paśla pryniaćcia chryścijanstwa našyja prarodzičy pačali patrochu pakidać swaje tradycyjnyja pahanskija zwyčai, chacia heta jšło wielmi pawolna i ciažka. Takija ihryščy „miežu siełу“ praŭdapadobna nia tak chutka mahli pajšci ŭ niapamiać, nia hledziačy na toje, što byli ŭważany praz chryścijanskich manachaŭ za niepatrebnuju i błahuju reč, jak naprykład toj kijeŭski letapisiec, apisywajučy našych prabaćkoŭ. Nia hledziačy na ŭsio heta, šmat pahanskich zwyčajaŭ, karysnych z boku fizyčnaha raźwićcia arhanizmu, zachawałasia i ŭ chryścijanskija časy, źmianiajučy tolki swajo značeńnie, naprykład: skoki, hulni i ihry na Kupalle i h. p.

Ad pryniaćcia chryścijanstwa, jakoje ŭ peŭnaj miery tarmaziła kulturu cieła, až da XIII stahodździa našyja prabaćki musili wiaści amal nie pastajannyja wojny to z Litwinami, to z Łatyšami, Naŭharodcami i Niemcami; ad 1054 da 1127 hodu z Kijewam, a pad kaniec XII stahodździa Pałačanaŭ pačynaje cisnuć iznoŭ Litwa. Hetyja pastajannyja wojny nie dawali našym prarodzičam času na hultajskaje žyćcio. Wojny prymušali ich da praktykoŭki aružžam i da žyćcia poŭnaha niawyhod i hartu. Heta spryjała fizyčnamu raźwićciu tahačasnaha hramadzianstwa, bo daŭniejšyja wojny prawadzilisia nia tak jak ciapier. Tady treba było mierycca plačo ŭ plačo z niepryjacielam, rubajučy jaho miačom, abo siakieraj, abo nawat tym, što papadzie pad ruku. Kwoły i nia sprytny čaławiek nia moh iści na wajnu.

Našy prarodzičy wiedali i wieryli łacinskaj prykazcy: „ŭ zdarowym ciele — zdarowy duch“. Heta možam my dahadywacca na asnowie staroj kry-

Z zahranicy.

Bunt biezrabotnych u Maskwie. Jak pišuć hazety, prybyŭšyja z prawincyi ŭ Maskwu biezrabotnyja sabralisia na placu giełdy pracy ŭ liku 5 tysiač čaławiek, dzie čakali raboty. Milicyja probawała biezrabotnych razahnać, kažučy źjawicca na druhi dzień na plac. Biezrabotnyja napali na milicyju i niekalkich milicyjantaŭ ranili.

Dla razhladu hetaha nieparazumieńnia ŭtworana specyjalnaja kamisija, jakaja prawodzić u hetaj sprawie śledztwa.

Bojka za Pekin (Kitaj). Zabitych u adnoj bitwie 6000 žaŭnieraŭ. Bai pad Pekinam adbywajucca z nadzwyčajnaj zaŭziataściaj. U nastupleńni na Pekin biare ŭdzieł bolš 100.000 žaŭnieraŭ armii hien. Čan Kaj-Šeka i Fenga. U bitwie na linii Pekin — Pukon zabitych z abudwych bakoŭ bolš 6.000 žaŭnieraŭ.

Pasiedžańnie Lihi Narodaŭ. U Ženewie 4.VI.28 raspačalisia pasiedžańni Lihi Narodaŭ. Na paradku dziennym miž inšymi sprawami znachodzicca i sprawa Litoŭska-Polskaha sporu. Premjer Waldemaras, jak pawiedamlaje Polskaja Ahiencyja Telehrafičnaja, mieŭ hutarku z pradstaŭnikami mižnarodnaj presy, u jakoj skazaŭ, što Wilnia była abjaŭlena stalicaj Litwy ŭ pieršaj kanstytucyi litoŭskaj u 1918 h., a tak-ža traktat (dahawor) Suwalski tak-sama pryznaje Wilniu Litwie, a pastanowa Rady Ambasadaraŭ z 1923 h., jakaja pryznaje Wilniu Polščy, Litwu nie abawiazywaje, bo Litwa nie padpisała Wersalskaha traktatu (dahaworu) Premjer Waldemaras u henaj hutarcy tak-sama skazaŭ, što astatniaja polskaja nota nie zastała jaho ŭ Koŭnie, a paznajomiŭsia z joj u Berlinie, dziela hetaha adkaz na jaje dašć, jak wierniecca ŭ Koŭnu. Miž inšym premjer Waldemaras skazaŭ, što hałasawańnia ŭ Wilenskim wokruzie, prawiedzienaha polskimi ŭładami, Liha Narodaŭ nia pryznała. Jak bačym, dyk ab sprawie Wilni prychodzicca pawažna dumać Eŭropie.

Francuskija sacyjalisty—praciŭniki balšawikoŭ. Kanhres francuskaj sacyjalistyčnaj partyi adnahałosna (z wyniatkam dwuch) pryniaŭ rezalucyju, što partyja budzie zmahacca z balšawizmam, adnak u hetym zmahańni nia budzie łučycca z inšymi partyjami.

Kali j jakaja budzie pahoda?

Darma było-b tut hawaryć ab tym, jak ważnym dla ziemlaroba jość wiedać napierad, jakaja budzie pahoda. I adnak-ža ŭwieś rozum ludzki (nawuka) dahetul nia zmohsia ni na što bolš, jak tolki na *prybliznaje* adhadywańnie, i to: 1) dla blizkaj tolki wakolicy i 2) na *adzin*, najwyžej *dwa* dni napierad. Jasna zhetul, što ŭsiakija „praroctwy kalendarnyja" ab pahodzie majuć canu tolki ŭ ludziej abo lohkawiernych, abo sprawy niaświedamych.

Ale jak-ža heta reč pradstaŭlajecca sapraŭdy? Woś-ža ŭ ludziej, a chiba ŭžo i ŭ nas na Biełarusi, nie adzin karystajecca z usłuhaŭ radja, jakoje što-dzień apawiaščaje pahodu na najbližejšy čas. Treba skazać, što na siahońnia heta najlepšy sposab raspaznawać pahodu. A heta tamu, što ŭ radjo padajucca wiestki z meteorolohičnych instytutaŭ, u katorych jość usio pryładździe dziela raspaznawańnia pahody napierad, dy što ŭ takich instytutach pracujuć ludzi swoj fach znajučyja, a pamyłka kožnamu moža prytrapicca.

Pry siańniašnich abstawinach, kali nia kožnamu jšče ŭ nas radjo bywaje dastupnym, raz — dziela taho, što jano absłuhoŭwajecca čužoj dla nas niezrazumiełaj mowaj, a taksama i dziela swajej jašče daražyni, treba tut uspomnić ab tych pryrodnych źjawiščach, katoryja sami pa sabie dajuć užo prybliznuju mahčymaść pradbačyć pahodu napierad. Warta pry hetym zaznačyć, što ŭsie h. zw. „nawukowyja" adhadywańni pahody asnoŭwajucca ni na čym inšym, jak tolki na tym-ža samym sačeńni za pryrodnymi źjawiščami. Zrazumieła, što pry hetym toj budzie lepš adhadywać pahodu, chto budzie ŭważniejšy, dy chto da hetaha maje, jak kažuć, „žyłku".

U nastupnym padamo niekalki takich pryrodnych znakaŭ, jakija warožać pahodu. Nowaha pry hetym mała, bolšaść našamu ziemlarobu wiadoma. I zadača hetych radkoŭ nia ŭ tym, kab padawać niešta nowaje, a chutčej u tym, kab wiadomyja ŭžo reči sabrać u adno całaje i na ich źwiarnuć należnuju ŭwahu.

I tak: dziela adhadywańnia pahody napierad treba sačyć hałoŭnym čynam za:

1. uschodam i zachodam sonca,
2. płyćciom chmaraŭ i ichnymi formami,
3. kirunkam i siłaj wietru,
4. zaroj pry ŭschodzie i zachodzie sonca, dy
5. za ŭsim astatnim, što kruhom dziejecca.

Hetak:

1 Pry biaźwietranaj nočy, małym wietryku pry ŭschodzie sonca, silniejšym kala pałudnia i ścichajučym na wiečar—možna čakać na druhi dzień dobruju pahodu.

2. Pry silniejšym wietry trywajučym cely dzień (i noč) možna spadziawacca, što pa ŭspakajeńni wietru budzie doždž.

3. Chmary źbirajučyjasia praz dzień i na wiečar raspływajučyjasia warožać na druhi dzień pahodu; kali-ž nie raspływajucca, — budzie doždž.

4. Praz dzień trywajučyja drobnyja chmary („barančyki"), na wiečar pieramieniajučyjasia ŭ wialikija hrubyja tučy — warožać buru.

5. Padwojnyja chmary nad saboj warožać niepahodu.

6. Čysty kruhazor na ranicy, małyja chmarki pa 10-aj hadzinie, u pałudzień pieramianiajučyjasia ŭ paasobnyja raskidanyja „hramady, da wiečara niknučyja, — warožać na druhi dzień pahodu.

7. Zbirajučyjasia ŭžo pierad pałudniem kučy chmaraŭ z rasčachranymi bierahami (krajami) warožać na pośleabiedździe zwyčajna buru, asabliwa ŭ haračyniu.

8. Kali z małych, praz noč utwaryŭšychsia chmaraŭ pačnie na ranicy trochu lić, zwyčajna doŭha heta nie patrywaje i ŭžo kala hadziny adzinaccataj wypahadzicca.

9. Kali z wialikich chmaraŭ adłučajucca chmarki małyja ŭsialakich formaŭ, znača heta prybližeńnie bury.

10. Čutny z daloku zwon, ciahnik i h. d. warožać nabližajučyjsia doždž.

11. Tuman, źnikajučy pry ŭschodzie sonca, waroža pahodu; kali-ž padyjmajecca ŭ wierch,—budzie doždž.

12. Wyrazny kruhazor dniom (widacca jasna dalokija pradmiety, jak les, wioska i h. d.), dy jasna mihajučyja zorki ŭ nočy warožać taksama nabližajučyjsia doždž, abo naahuł niejkuju wopadź.

13. „Para" z lesu, dy hor znača taksama doždž.

14. Silnaja rasa na ranicy — pahoda.

15. Zachod sonca ŭ chmarach — doždž.

16. Čyrwonaja wiačernaia zara—wietrana.

17. Sierabrysta šery bliskučy kruh na niebaschile *biaz* wostrych hranic pa zachodzie sonca — waroža trywałuju pahodu.

18. Kali ŭwiečary pry ziamli značna zimniej, čymsia ŭ pawietry na wyšyni dwuch metraŭ (wyšynia siaredniaha čaławieka z padniataj rukoj), — budzie pahoda.

19. Niespakojnaje latańnie kasoŭ (*kos*—ptuška) z krykam „sip-sip" znača *źmienu* pahody.

20. Piewień piajučy na ranicy — waroža pahodu, uwiečary—*najčaściej* doždž.

Ad. Klimovič.

Usiačyna.

Hien. Nobile jaki adprawiŭsia da paŭnočnaha polusa, ciapier znachodzicca na wyspie Franciška Jazepa. Z Maskwy pawiedamlajuć, što aproč telehramy radjowaj, jakuju zławiŭ radjo-amatar u Wazniesiensku, wysłanuju radjonadaŭčaj stancyjaj „Italija" praz hien. Nobile, radjowaja stancyja ŭ Obdorsku taksama atrymała takuju telehramu; z Murmazii taksama paćwiardžajuć, što „Italija" znachodzicca na wyspie „Fr. Jazepa". Dziakujučy radjo świet wiedaje, dzie znachodzicca ciapier hien. Nobile i možna być peŭnym, što nie pazwolić zahinuć, bo wiedama, dzie šukać.

---

wickaj piśmiennaści. Naprykład kniha z 1095 hodu „Діоптра". Heta jość paema, złožanaja z piaci knih, abo „słoŭ", u jakoj hutaryć wieršam ab dahmatyčnych i maralnych sprawach duša z ciełam i takim sposabam, što cieła źjaŭlajecca wučycielem dušy. U kancy knihi jość prypiska: „Сію книгу написал Филип(п) философъ во градѣ Смоленскѣ 6603 г. (1095)". Pisaŭ hetu knihu Filip pa prośbie swajho duchoŭnaha ajca Kalinina, jaki tak-sama žyŭ u Smalenskaj ziamli (В. Ластоўскі. Гісторыя Беларускай (Крыўскай) кнігі). Z hetaj paemy wychodzić, što cieła jość wučycielem dušy, ci jnakš kažučy, duša jość zaležna ad cieła. Kali jano budzie zdarowaje, dyk budzie zdarowaje i duša.

Možna dumać, što taki pahlad starakrywicki piśmiennik Filip mieŭ wyrableny pad upływam hreckich tradycyjnych ideałaŭ fizyčnaha wychawańnia. „Діоптра" ciešyłasia ŭ nas wialikaj papularnaściu, ab čym świedčać pieradruki jaje: u Jeŭji (1612, 1642), u Wilni (1642), u Kutejnie (1657 — 1654), u Mahilowie (1698), u Čarnihawie (1705). (В. Ластоўскі. Гісторыя Беларускай (Крыўскай) Кнігі). Pad upływam „Діоптры" tahačasnaje hramadzianstwa, mieŭšaje tady jašče šmat pahanskich tradycyjaŭ, źwiartała bolš uwahi na swajo cieła.

Chryścijanstwa, pieradusim jaho ascetyčny kirunak, pačało wyciskać tradycyjny a pahanskija ihryščy, charawody i inšyja abrady, upływajučyja karysna na fizyčnaje wyrableńnie i spryt tahačasnaha hramadzianstwa. Adnak hetyja pahanskija tradycyi nia tak lohka dawalisia wywieści. Heta dakazywajuć staradaŭnyja letapisi, abo inšyja pisańni, dzie manachi wielmi narakajuć i prosta łajuć nia mohšych adwyknuć ad „biesam nawučanych štučkaŭ". Naprykład: apawiadańnie „О дѣвах Смоленскихъ како игри творыли". Pawodle słoŭ W. Łastoŭskaha zachawałasia henaje apawiadańnie ŭ „Цвѣтнику" 1665 hodu; rukapis synodalnaj biblijateki Nr. 908; pieradrukawana ŭ Busłajewa (Древне-Русск. Народ. Литература), jaki henaje apawiadańnie adnosić da tworaŭ XI stahodździa.

Apawiadańnie toje W. Łastoŭski padaje ŭ pierakładzie na sučasnuju biełaruskuju mowu hetak: „Było heta ad horadu Smalenska za 30 wiorst, na Čarnihaŭskaj darozie, zdarvłasia być na wialikim poli biazstydnamu ihryšču. Mnoha dzieŭ i žon zyšłasia na čortawa zboryšča, nierazumnaje i błahoje, u noč u jakuju radziłasia praświetłaje sonca—wialiki Jan Chryściciel, pieršy prapawiednik pakajańnia, dziela Jaho ž usiakaje stwareńnie niawymoŭna ciešyłasia. A hetyja akajanyja biesam nawučany byli. I zwoliŭ Boh pakarać ich u nawuku ludziom i pasłaŭ da ich św. Wialikamučanika Jahoryja. Światy źjawiŭsia pierad imi i kazaŭ im, kab jany spynilisia ad hetaj čartoŭščyny, ale jany hłupa piarečyli jamu z wialikim biazstydztwam. Tady jon praklaŭ ich, i ŭsie jany ŭ toj čas akamianieli, i da ciapier na poli tym bačny, stajač jak ludzi: ŭ nawuku nam hrešnym, kab tak nie rabili, kab nia byli z čortam zasudžany na wiečnuju muku".

Aŭtar hetaha apawiadańnia, praŭdapadobna chryścijanski duchoŭnik, ličyŭ usio tradycyjnaje pahanskaje „biesawaj nawukaj". Nia hledziačy na heta, sam adnak cikaŭna pamiašaŭ pahanski element z chryścijanskim, dzie hetyja elementy źmiešany da takoj miery, što „Praświetłaje Sonca", katoramu, pawodle pahanskich abradaŭ, światkawali dzień Kupały, adniesiena jak epitet na Jana Chryściciela. Dyk što-ž kazać pra prosty tahačasny narod? Jon doŭha jašče światkawaŭ pahanskija swaje światy razam z chryścijanskimi i trymaŭsia swaich pahanskich tradycyjaŭ, karysnych jamu z boku fizyčnaha jaho raźwićcia. Z druhoj starany jznoŭ niekataryja świetlejšyja chryścijanskija duchoŭniki mieli inšyja pohlady na niekataryja pahanskija tradycyi, mahčymyja być z jakoha-koleČy boku karysnymi. Naprykład: Klim Smalaniec — manach, a paźniej wybrany saboram miascowych biskupaŭ - mitrapalit kijeŭski (1147 -1154). Pawodle letapisaŭ, jon byŭ aświečanym filozafam. Z jaho lista h. zwanaha „Pasłańnie Klima Smalenca Prezbitaru Tomu" widać, što jamu dobra byli wiedamy twory Homera, Platona i Arystotela; dyk mahčyma, što jon taksama moh znać i padzialać ich dumki ŭ kirunku fizyčnaha wychawańnia.

Staradaŭny biełaruski piśmienik XII stahodździa Kirył Turaŭski, z pamiž rožnych swaich „poučeńniaŭ" i pramowaŭ, napisaŭ „О Душѣ и тѣлѣ человѣческом".

Źmiestu henaha pawučeńnia pakul što jašče nia mieŭ ja mahčymaści dawiedacca.

Adnak dumaju, što Kirył Turaŭski nia mieŭ chiba-ž takoha pahladu na cieła čaławieka, jak heta mieli inšyja, praniknutyja ascetyzmam i adnabočna tłumačačy nawuku Chrystusa. Tym balej, što ŭ Turawie tady žyła hreckaja careŭna, jakaja była zamužam za turaŭskim kniaziem. Dwor careŭny byŭ złožany z Hrekaŭ, katoryja praŭdapadobna i dali Kiryłu aświetu, jakuju mieli ŭ tyja časy wiarchi hreckaha hramadzianstwa. A wiedama, što hreckaje hramadzianstwa pad upływam staradaŭnych Olimpijskich ihraŭ mieła najlepšyja pohlady na fizyčnaje wychawańnie.

Z žyćciapisu Aŭraamija Smalenskaha, adnaho z najwydatniejšych krywickich kulturnych dziejačaŭ XII stahodździa (byŭ piśmiennikam i mastakom—malaram), čarpajem ważnuju wiestku ab tym, što ŭ jaho časy istnawali ŭžo ŭ Smalensku prawilna zarhanizawanyja škoły dla dziaciej. Kali Aŭraami padros, baćki jaho „даста и книгам учити", što jon „не увываше, якоже прочая дѣти, но скорымъ прылежаніемъ извыче сему же на игры со инеми не исходяше" (В. Ластоўскі Гіст. Белар. (Крыўскай) кнігі, bał. 43).

Z hetaha žyćciapisu widać wyrazna, što školnyja dzieci taho času addawalisia ihram i hulniam, adnak heta nia było pradbačana ŭ školnaj prahramie, a kali j było, dyk nie abawiazkowa, bo kab abawiazkowa, dyk i Aŭraami musieŭby brać udzieł u ihrach, a jon „на ігры со инеми не исходяше", jak kaža aŭtar žyćciapisu.

Piśmiennik, apisywajučy žyćcio Aŭraamija, uspaminaje pra heta, jak pra dobruju prykmietu wučnia, widawočna, što tady hulni i ihry školnych dziaciej nastaŭniki ŭważali za biazhrešnuju razryŭku i dziakujučy wialikamu instyktoŭnamu ŭ dziaciej paciahu da hulniaŭ, jakoha niemahčyma zahłušyć u zdarowaha dziciaci, nastaŭniki nie mahli zabaranić wučniam hetaj, tak karysnaj i nieabchodnaj maładomu arhanizmu, razryŭki, chacia j hladzieli na heta, jak na astatki pahanskich zwyčajaŭ, z jakimi ŭ tyja časy wielmi trudna było zmahacca.

(D. b.)

DA NAS PIŠUĆ.

NIAŚWIEDAMAŚĆ.

w. Bojdaty, Waŭkawyskaha paw. Uważna my čytajem kožny numar našaj „Bieł. Krynicy" i znachodzim tam wielmi šmat paciašajučych wiestak, što naša biełaruskaja świedamaść, kultura i arhanizacyja pašyrajucca, nikoli adnak nie spatykajem ab našaj rodnaj biednaj staroncy Waŭkawyščynie. Biednaja, sapraŭdy biednaja, bo niaświedamaja, a hetamu winawaty my sami, darahija braty, bo my nia wiedajem, chto my, kaho my padtrymliwajem, kudy my jdziom, čaho my trymajemsia; adzin ciahnie ŭ staranu polskuju, a druhi ŭ staranu rasiejskuju, ale niwodzin nia jdzie ŭ swaju staranu i tak tracim siły. Zamiesta, kab padniacca wyšej — my apadajem nižej. — Soram, kab my nia wiedali swajho „ja," kudy iści, kaho padtrymliwać, čaho trymacca. — My Biełarusy, pawinny trymacca ŭsiaho taho, što biełaruskaje, usie razam za adno, za swajo rodnaje, bo swajo rodnaje jošč najmilejšaje, najpryhažejšaje, i tolki praz swaje arhanizacyi my budziem mahčy padniać kulturu i dabrabyt. Dyk da pracy, darahija Braty, ale na swajej biełaruskaj rodnaj niwie!

Maŀady Dub.

BIEŁARUSKAJA WIOSKA PRABUDŽAJECCA.

w. Arlaniaty, Ašmianskaha paw. Pamima ciažkich umowaŭ wiaskowaha žyćcia jak u halinie materjalnaj tak i praświetnaj, dajecca adnak zaŭważyć i šparki postup biełaruskaj wioski na niwie rodnaj kultury. Amal nia ŭ kožnaj wołaści istnujeć pa niekalki kulturna-praświetnych hurtkoŭ, dzie kujecca swaja narodnaja kultura. Usiudy pobač z astałaściu i ciemnatoj starejšaha wiaskowaha žycharstwa pracuje poŭnaja enerhii moładź, jakaja ŭ budučynie wywiedzie biełaruskuju wiosku z sučasnaha stanu. Z wialikaj radaściu ŭ sercy prycnodzicca spatykać kožnuju prajawu siarod wiaskowaha nasialeńnia na niwie kulturna-praświetnaj pracy. Z pamiž mnohich biełaruskich kulturnych placowak na wioscy adno z pieradawych miejsc zajmaje w. Arlaniaty, Ašmianskaha pawietu, hdzie jašče ŭ dawajennyja časy pašyrałasia biełaruskaja świedamaść,

Ciapier-ža ŭ wioscy Arlaniatach nia poŭna hod tamu nazad istnuje hurtok Biełaruskaha Instytutu Haspadarki i Kultury, jaki ŭ praciahu swajho karotkaha istnawańnia daŭ cely rad biełaruskich spektaklaŭ, jakija całkom zacikawili tutejšaje žycharstwa, jakoje z cikawaściu za niekalki wiorst prybywaje, kab pačuć sa sceny rodnaje słowa. Woś-ža pašla zimowaha pieraryWu naša moładź iznoŭ prystupiła da pracy, wynikam jakoj na druhi dzień Siomuchi (28 maja) pad kiraŭnictwam Stanisława Stankiewiča byŭ zhulany čarhowy spektakl.

Na wiaskowaj pryhoža prybranaj scenie źjawilisia dźwie pjesy: „Paŭlinka" i „Zaručyny Paŭlinki," jakija ŭzbudzili ahulnaje zainteresawańnie.

Hety apošni spektakl zasłuhoŭwaje na asabliwuju ŭwahu, jak pawažnaściu pjesy, tak i wialikaj zdolnaściu wiaskowych artystaŭ-amataraŭ, kali padčas hulni mimawolna prychodziłasia zabywacca ab štučnaści pradstaŭleńnia, a widzieć zusim naturalnaje žyćcio wioski, jakoje było wiaskowaj moładździu pieradana z wialikaj naturalnaściu, u čym i kryjecca wialikaja zasłuha maładych artystaŭ.

Asabliwuju ŭwahu źwiartała na siabie padčas ihry Zosia Zaleskaja ŭ roli Paŭlinki, pradstaŭlajučy saboj zusim naturalny typ maładoj wiaskowaj dziaŭčynki; usie jaje ruchi, zwaroty byli na tolki aryhinalnyja, što śmieła zasłuhoŭwajuć na ahulnuju pachwału. Amal biez zahanaŭ tak ža z wialikaju ŭmiełaściu i staraŋnaściu wykanali swaje roli Ul. Barysewič u roli Bykoŭskaha, Michał Šulwinski ŭ roli Jakima Saroki, Helena Stankiewičanka ŭ roli Ałžbiety, Stasia Stankiewičanka ŭ roli Ahaty, Jazep Stankiewič u roli Ścia: ana i inš. Treba ŭświadomić, što padobnyja spektakli na wioscy wymahajuć mnoha pracy i wytrywałaści, adnak žywaja wiaskowaja moładź nie zważaje na heta, a kožny wiečar napracawaŭšysia na poli za dzień źbirajecca na't z čužych pa paru wiorst wiosak i da poznaj nočy robiać repetycyi. I sapraŭdy, z wialikaju radaściu ŭ sercy prychodzicca prywitać hetyja kulturnyja pačynańni wiaskowaj moładzi, siarod jakoj užo papularnaja dahetul u našaj wioscy hulnia ŭ karty, dy pijanstwa i raźbiwańnie sabie hałowaŭ źnikajuć, a na heta miejsca kujecca kulturna-aświetnaja praca, kaja zachopliwaje što raz bolšyja kruhi siarod wiaskowaj moładzi.

Adnaka-ž nie biaz prykraści prydziecca ŭspomnić, što jak pawažnaja častka starejšaha žycharstwa, tak i ciamniejšaja časć moładzi nie zrazumieli jašče wysokaje wartaści kulturnaje pracy, a hladziać na hetyja pačynańni z naśmieškaju.

Adnak usio maje swoj čas, dyk i heta chutka minięcca na našaj wioscy, i ŭsio žycharstwa ŭświedamiŭšysia budzie zarhanizawana pracawać na niwie rodnaj kultury. Dyk zastajecca tolki pažadać Arlaniackaj, i z druhich prybliznych wiosak, moładzi wiaści dalej raspačatuju pracu, nie zważajučy na roznyja pieraškody.

Usie padobnyja wystupleńni wiaskowaj moładzi świedčać ab jaje wialikaj zdolnaści i achwocie da supolnaj idejnaj pracy; tolki moładź naša jašče krychu za ciomnaja i časam nastrašanaja miascowaj administracyjaj, kab mahła samastojna wiaści kulturnuju pracu, dziela čaho źjaŭlajecca nieabchodnym u imia ahulnaha intaresu, kab centralnyja arhanizacyi źwierchu naležna kirawali wiaskowym kulturnym rucham, bo kali-b staranna pawiaści kulturna-praświetnuju pracu z centru, to ŭ praciahu karotkaha času mnoha paŭstała-b padobnych kulturnych placowak, hdzie-b twaryłasia nacyjanalnaja świedamaść, kawałasia rodnaja kultura. Pišu heta z wioski z tej metaj, kab Biełaruski Instytut Haspadarki i Kultury sapraŭdy padumaŭ ab hetaj sprawie i naležna zaniaŭsia hetaj pracaj; tady, takaja kulturnaja placoŭka jak u Arlaniatach i inšych miascowaściach stwaralisia-b na kožnym kroku. Kančajučy, jašče raz źwiarnusia da Arlaniackaj i tej, ja kaja razam pracuje z inšych wiosak, moładzi z sławami ščyraj pachwały i hlybokaje padziaki za swaju sumlennuju i biezinteresoŭnuju pracu na niwie rodnaj kultury.

Dyk pracujcie-ž maładyja, a hetym samym i wy swajeju pracaju pryčynieciesia da šyrokaj chwali adradžeńnia.

Arlaniacki.

„SACYJALISTYJA MAZURČYKI."

Wioska Trybuchi, Brasłaŭskaha paw. Žychary našaj wioski i wakolicnych pa nacyjanalnaści Biełarusy. Mnohija nacyjanalna świedamyja, uzhadawanyja „Bieł. Krynicaj," ale jošč i takija, jakija ab siabie ničoha nia wiedajuć. Henaja niaświedamaja častka padpadaje pad roznyja upływy, niazhodnyja z ducham Biełarusa i škodnyja dla dušy biełaruskaj. Świedamaja nacyjanalnaja častka našaj moładzi žywie i raźwiwajecca ŭ duchu rodnaj kultury, a niaświedamaja častka budučy pad upływam duchu čužackaha, uważajučy swaje pastupki za dobryja, prosta aśmiašaje siabie i rujnujecca duchowa. Prykładam: prychodziać takija chłopcy da kaścioła, stanowiacca ŭ dźwiarach i śmiechami źniawažajuć światyniu; na ich rozum zdajecca, što jany nadta-ž dobra robiać, ale sialanie našyja na takija pastupki hetych niska upaŭšych ducham wielmi aburajucca i dali im imia „sacyjalistyčnyja mazurčyki."

S.

Z kraju.

Kryŭda Litoŭcaŭ. U Gierwiatach, jak wiedajem, Palaki nie dazwalajuć Litoŭcam malicca ŭ ich rodnaj mowie. Najbolš pradstaŭlaŭsia ŭ hetym kirunku wikary ks. Romejka. Ale robotu jon wioŭ swaju duža hruba, dyk Arcybiskup Jałbžykoŭski zabraŭ z Gierwiat jaho, a takža i probašča Litoŭca Bujwisa. Na probašča ciapier prysłany ks. Malinoŭski, jaki choć krychu wiedaje litoŭskuju mowu, ale paddzieržywaje Palakoŭ.

Na Siomuchu, jak padaje „Wilniaus Aidas" Nr. 64, dajšło da wialikich zabureńniaŭ u kaściele. Probašč Malinoŭski źwiarnuŭsia da palicyi kažučy „zabirajcie Stefanowiča, wyprowadźcie z kościoła spokojnie, a tam co chcecie robcie." Wiedama, palicyja pasłuchała probašča, aryštawała Litoŭca Stefanowiča i adprawiła ŭ Łukiskuju turmu. Słowam, robicca ŭsio tak, jak z nami. Znača, na ziemlach, dzie Litoŭcy i Biełarusy žywuć razam — pawinny pamahać adny druhim i družna zmahacca z supolnymi worahami.

Z Wilni.

Razahnańnie mitynhu. 3. VI palicyja razahnała sprawazdaŭčy mitynh P. P. S. lawicy, na jakim pramaŭlali pasły Wałyniec i Haŭrylik.

Pierachod u ŭniju. Hetymi dniami b. rektar Wilenskaj Duchoŭnaj Seminaryi biskup Antoni, jak pišuć hazety, złažyŭ Nuncyjušu papieskamu ŭ Waršawie padanie ab pryniaćci jaho da Kaścioła ŭnijackaha.

Lik biezrabotnych. Pawodle statystyčnych danych u praciahu apošniaha tydnia ŭ Wilenskim Wajawodztwie zarejestrawałasia 4557 biezrabotnych. U samaj Wilni znachodzicca 4401 biezrabotnych, z čaho mužčyn — 3,123 i kabiet — 1.278.

Wodhuki pachodu na litoŭskija škoły. Litoŭski Tymčasowy Kamitet u Wilni na swaim pasiedžańni 29. V — 28 śćwierdziŭ, što začynienyja polskaj uładaj 44 litoŭskija škoły i wučycielskaja seminaryja T-wa „Rytas" dahetul nie atčynienyja. Dalej kamitet śćwiardžaje, što byccam dany dazwoł T-wa „Kultura" na adkryćcie nowaj wučycielskaj litoŭskaj seminaryji litoŭskaha hramadzianstwa nie zdawoliwaje i što jano nieŭspakoicca, až pakul nia buduć atkryty tyja škoły, jakija letaś u wosieni biez nijakaj winy z boku litoŭskaha hramadzianstwa byli zakryty.

Da wiedama ŭsich wučycialoŭ Biełarusaŭ,

jakija pracujuć u polskich školach i jakija, choć i nie pracujuć u škole, ale majuć wučycielskija kwalifikacyi, a chacieli-b pracawać u biełaruskaj uradawaj škole

Pradstaŭnikam Hałoŭnaje Uprawy T-wa Biełaruskaje Škoły Wilenski Kuratoryjum zapeŭniŭ, što z nastupnaha 1928/29 školnaha hodu ŭwa ŭsich biełaruskich uradawych školach užo adčynienych, a taksama majučych być adčynienymi budzie naznačacca wučycieli, dobra wiedajučyja biełaruskuju mowu. Dziela hetaha Hałoŭnaja Uprawa, azabočanaja sprawaj padšukańnia kwalifikawanych biełaruskich wučycialoŭ u hetyja škoły, zwaročwajecca z zaklikam da ŭsich kwalifikawanych biełaruskich wučycialoŭ, pracujučych u polskich školach na ŭsim abšary Polskaje Respubliki, a taksama i niepracujučych i akančywajučych polskija wučycielskija seminaryi kab jany nieadkładna dawali ab sabie wiedamaść u Hałoŭnuju Upravu pa adrasu: Wilnia, wul. Św. Hanny № 2—3, Hałoŭnaja Uprawa Tawarystwa Biełaruskaje Škoły.

Usie hetyja wučycieli buduć pradstaŭleny ŭ Wilenski Kuratoryjum, jak kandydaty na wučycialoŭ u biełaruskija ŭradawyja škoły.

Wiedamašci ab sabie treba dawać nastupnyja: 1) imia i proźwišča, 2) kwalifikacyja (što, kali i dzie skončyŭ). 3) dzie ciapier pracuje, 4) wučycielski staž, 5) kolki hadoŭ, 6) adras.

HAŁOŬNAJA UPRAWA.

Kleckaja Biełaruskaja Himnazija.

(Pryroda-matematyčnaha typu).

Dyrekcyja Himnazii hetym padaje da wiedama hramadzianstwa, što, zhodna z rasparadžeńniem z Wilenskaha Kuratoryjumu, pryjmowyja ekzamieny ŭ himnaziju na 1928-29 školny hod adbuducca ŭ nastupnyja terminy:

u I kl. — 27 i 28 červienia, u klasy II.—VIII u dni ad 15 da 30 čerwienia 1928.

Da ekzamienaŭ u I. kl. dapuščajucca dzieci ad 9½ da 12 hadoŭ, u II. kl. — ad 10½ da 14 hadoŭ u III. kl. — ad 11½ da 14 hadoŭ i h. d.

Dzieci, pierarosšyja padanyja normy wieku, mohuć być dapuščany da ekzamienaŭ u adpawiednyja klasy tolki z zhody Kuratoryjumu.

Prośby ab dapuščeńni dziaciej da ekzamienaŭ u klasy II.—VIII. pryjmajucca Dyrekcyjaj Himnazii tolki da 10 červienia, a ŭ klasu I. da 25 červienia ŭklučna. Da prośbaŭ ab dapuščeńni da ekzamienaŭ pawinny być dałučany nastupnyja dakumanty:

1) Metryka ab naradžeńni kandydata, 2) paświedčańnie doktara ab stanie zdaroŭja, 3) paświedčańnie ab paŭtornym ščapieńni wospy, i 4) paświedčańnie z školy, kali kandydat pierad hetym wučyŭsia ŭ jakoj škole.

UWAHI:

1) U himnaziju pryjmajucca chłapcy i dziaŭčaty.

2) Dapuščeńnie kandydataŭ da ekzamienaŭ u VIII. klasu ŭzaležniwajecca dla kožnaha kandydata ad dazwołu na toje z boku Kuratoryjumu.

3) Pryjmowyja ekzamieny ŭ himnazii pierad pačatkam 1928-29 školn. hodu (ŭ wieraśni) mohuć adbycca tolki z asobnaha dazwołu Kuratoryjumu; pry hetym kožny kandydat pawinien sabie z swajho boku, praz Dyrekcyju Himnazii, atrymać ad Kuratoryjumu dazwoł na dapuščeńnie jaho da tych ekzamienaŭ.

4) Pry himnazii jošč pryhatawaŭčaja klasa i wučnioŭski internat dla biadniejšych dziaciej z dalšych wakolicaŭ.

Dyrekcyja Himnazii.

Redaktar Jan Paźniak. Bieł. Druk. im Fr. Skaryny. Wilnia, Ludwisarskaja 1. Wydawiec Albin Stepowič.